

ברגסון, קבוצת-

כינוייה של קבוצת פעילי רוויזיוניסטים בארצות-הברית ב-1940-1948, להקמת צבא יהודי למלחמה בגרמניה הנאצית, להצלת יהודים משואת אירופה ולהקמת מדינה עברית.

בקיץ 1940 הגיעו לארצות-הברית זאב ז'בוטינסקי והלל קוק כדי לפעול למען הקמת צבא יהודי עצמאי שיילחם בהיטלר, ואליהם הצטרפו אנשי ה'ארגון הצבאי הלאומי' (אצ"ל) שהגיעו לארצות-הברית לשם גיוס כספים. במות ז'בוטינסקי, באוגוסט 1940, נהיה הלל קוק, שנטל לעצמו את השם פיטר ברגסון, לראש הקבוצה (מכאן שמה). שמואל מרלין היה יד ימינו של ברגסון. ב-4 בדצמבר 1941 הקימה ק"ב את ה'ועד למען צבא יהודי של יהודים חסרי נתינות ויוצאי ארץ-ישראל' Committee for a Jewish Army of Stateless and Palestinian Jews.

כאשר פירסם סטיון ויז בסוף נובמבר 1942 את הידיעה בדבר רציחתם השיטתית של שני מיליוני יהודים בידי הנאצים, החליטו חברי ק"ב לרכז את מאמצייהם בהצלת יהודי אירופה, ולנטוש זמנית את המאבק למען צבא יהודי. היותם ארץ-ישראלים, שאינם אחראים בפני המנהיגות המקומית, או בפני קבוצה פוליטית כלשהי, ואף לא בפני מרכז אצ"ל בארץ, קהילה כלשהי או הממשל האמריקני, והיותם משוחררים מלבטים של נאמנות כפולה, אפשרה לחברי ק"ב לפעול בדרכים בלתי שגרתיות, מבלי לתת דין-וחשבון על מעשייהם. ק"ב חלקה על גישת הממסד היהודי האמריקני, של ציונים ושל לא-ציונים, על דרכי השתדלנות המסורתיות, על ההתרפסות ועל השיתוק שאחז ביהודים מחמת החשש מפני התגברות האנטישמיות.

חברי ק"ב, שהיו מודאגים מאי-נכונות הממשל האמריקני לפעול למען יהודי אירופה, החליטו לנצל את כוחה של דעת הקהל בחברה דמוקרטית כדי ללחוץ על הממשל להפעיל כלים ייחודיים להצלת יהודים. בשיטות חדישות בעיתונות ובהפגנות המונים פנו אנשי ק"ב אל ההכרה האמריקנית העמוקה למסורת ליברלית-דתית. בסיסמאות ברורות ובוטות כגון 'היהודים אינם רוצים רק להתפלל – הם רוצים להילחם', 'פעילות – לא רחמים', רכשו חברי ק"ב תמיכה גוברת בקרב הציבור האמריקני.

מסע ההסברה, שהחל בפברואר 1943, גבר עם ארגון מופע המונים ב-9 במרס 1943 במדיסון סקווייר גרדן בכותרת 'לעולם לא נמות', שכתב בן הכט לזכר שני מיליוני היהודים שנרצחו. המופע הוצג גם בערים אחרות ברחבי ארצות-הברית.

בעקבות כשלון ועידת ברמודה (אפריל 1943), שאמורה היתה לדון בפתרון בעיית הפליטים, זימנו חברי ק"ב ועידת חירום (20-25 ביולי 1943), והיא קראה להגביר את הפעילות למען הצלת יהודים, דרשה להפעיל לחצים על מעצמות ה'ציר' שירשו הגירת יהודים מארצותיהן, או למצער יאפשרו לבעלות-הברית לספק מצרכים חיוניים ליהודים בארצות ההן. הוועידה גם קראה למדינות הניטרליות לתת מקלט זמני לפליטים השרויים בסכנה. בעקבות דיוני הוועידה הוקמה ביולי 1943 'ועדת חירום להצלת העם היהודי באירופה' (Emergency Committee to Save the Jewish People in)

(Europe). 'ועד החירום' החליטה לפעול למען הקמת סוכנות ממשלתית שתתרכז אך ורק בהצלת יהודים, ולשם כך הוחלט לפעול בשני ערוצים: מסע הסברה מקיף כדי לעורר את דעת הקהל למצבם החמור של יהודי אירופה, והפעלת שדולה, שתישען על תמיכת הציבור, של יהודים ולא-יהודים, כדי להשפיע על הקונגרס והנשיא לצאת לפעולת הצלה. חברי 'ועדת החירום' סברו כי הקמת מועצה לפליטים תבטיח הכרת הממשל בייחודיות הבעיה היהודית. עיתונאים ואינטלקטואלים, כגון בן הכט ומקס לרנר, נרתמו למסע ההסברה. סייע גם הביטאון 'אנסר' (Answer), שיסדה 'ועדת החירום', להפצת השקפות ק"ב. בין ידידיה של 'ועדת החירום' ותומכיה, שנתנו את שמם לעבודתה, היו איל העיתונות וויליאם הרסט, שר הפנים הרול אייקר, ראש עיריית ניו-יורק פיורלו לה-גוארדיה, וכן ויל רוג'רז חבר דמוקרטי של בית-הנבחרים מקליפורניה. במסגרת המסע לרכישת תמיכת הקהל ולחצים על הנשיא, ארגנה 'ועדת החירום' משלחת של 400 רבנים, והם צעדו אל הבית הלבן, לפני יום כיפור ב-6 באוקטובר 1943. ואולם, הנשיא רוזוולט התחמק מן ה'בית הלבן' כדי שלא לקבל את פני המשלחת. ב-10 באוקטובר קיימו 6,000 כנסיות 'יום תחינה', ובו התפללו למען גורל 'אחינו שבאירופה'. הוועדה יזמה גם פעולה לאיסוף מיליון חתימות על עצומה שתגוש לנשיא ולקונגרס בתביעה להקים סוכנות ממשלתית שתעסוק בהצלת יהודים.

המאמצים לזכות בתמיכת הנשיא לא נשאו פרי, אך השדולה בקונגרס הצליחה יותר. ב-9 בנובמבר 1943 הוגשו שתי הצעות זהות לשני בתי הקונגרס, בסנט הגיש אותה גאי ג'ילט, סנטור דמוקרטי מאיובה, ולבית הנבחרים – ויל רוג'רז וג'וזף בולדווין, רפובליקני מניו-יורק. ההצעות דרשו מן הנשיא שתוקם נציבות ממשלתית שתפעל למען הצלת יהודי אירופה. אפשר שבעקבות האווירה הציבורית שנוצרה עם הדיון בהצעת ג'ילט-רוג'רז, וכן הודות להתערבותו של שר האוצר הנרי מורגנטאו, הוציא הנשיא רוזולט ב-22 בינואר 1944 צו נשיאותי להקמת 'ועד לענייני פליטים' להצלת פליטים בני כול הדתות.

המערכה למען 'נמל חופשי' שאליו יבואו לימי המלחמה הפליטים הנמצאים בסכנה, שוועדת החירום תמכה בה ונאבקה למענה, זכתה להצלחה חלקית עם הקמת הנמל החופשי באוסויגו. בעקבות הקמת ה'וועד לענייני פליטים', פנתה ק"ב לעסוק בנושאים שיעלו על הפרק אחרי המלחמה, ופעלה להקמת מדינה 'עברית' בארץ-ישראל. במאי 1944 הוקמו לשם כך 'ועד עברי לשחרור לאומי' (Hebrew Committee for National Liberation) ו'שגרירות עברית' בווישינגטון.

עצמאותה של ק"ב חוללה עימות חריף בינה ובין ההנהגה הציונית, וכן בינה ובין הממסד היהודי בארצות-הברית. הזניחה הזמנית של המאבק למען ארץ-ישראל ואופן השיבה לעיסוק בנושא זה החריף את העימות. ברגסון דרש שעניין ההצלה יוצא מתחום חילוקי הדעות הפוליטיים בקרב היהודים ומתחום מאבקי ציונים-לא ציונים. העדר אזכורה של ארץ-ישראל בהצעת ג'ילט-רוג'רז והדגש על מדינה לעברים, ולא ליהודים, נגדו את התפיסה הציונית. הממסד הציוני ביקר קשות הן את האידיאולוגיה של ברגסון והן את הטקטיקה הרעשנית שלו, ואף פנה אל השלטונות לפעול נגד ברגסון ואנשיו.

ק"ב כמעט שלא עסקה בהצלה ישירה או בפעולות סעד ועזרה, אך מילאה תפקיד חשוב בפרסום שואת יהודי אירופה. היא גם נרתמה לגייס אישי ציבור כדי ללחוץ על ממשלת ארצות-הברית לפעולות הצלה. בקרב החוקרים חלוקות הדעות באשר להערכת תרומתה של ק"ב בהקמת 'ועד לענייני פליטים'. יש הממעיטים בחלקה (לוסי דוידוביץ' ויונתן קפלן) ויש המגדילים חשיבותה (שרון לווינשטיין, מונטי פנקובר ומרדכי פרידמן). אך נראה כי יש הסכמה מסוימת כי הארגונים של ק"ב הצליחו להגביר את הלחץ על אנשי מפתח בממשל לחפש אחרי פתרונות להצלה. נראה כי ההערכה על הישגי ק"ב קשורה בהערכה הכללית על מעשיה של יהדות ארצות-הברית ומחדליה בתקופת השואה. החוקרים המבקרים את העדר היוזמה וחוסר המעש של יהדות ארצות-הברית בקשר להצלה (שאול פרידמן, מרדכי פרידמן, שרון לווינשטיין ודוד ויימן) – מרימים על נס את הצלחת קומץ הצעירים חסרי כול לעורר בדרכים בלתי שגרתיות את דעת הקהל, ובעקבותיה את הממשל, לפעולה. לעומתם מצביעים חוקרים (כגון יהודה באואר, לוסי דוידוביץ', הנרי פיינגולד, ליאונרד דינרשטיין ומונטי פנקובר) על חולשתה של יהדות ארצות-הברית ובעקבות זאת על חוסר האפשרות לצפות ממנה לשנות את אוירת האדישות ואף העוינות האמריקנית לפליטים היהודים. לדעתם, הנטייה לבקר את מחדליה של היהדות האמריקנית נובעת, בחלקה, מהכרת כוחה כיום.